FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT CHRISTINE STIX-HACKL

fremsat den 26. september 2002 [1]

Indhold

I — Indledning ..... I - 11183

II — Påstande og appelanbringender ..... I - 11184

III — Undersøgelse af sagen ..... I - 11187

A — Appelanbringenderne om, at der foreligger en retlig fejl ved bedømmelsen af beslutningens formelle lovlighed ..... I - 11187

1. Kommissionens tilsidesættelse af retten til kontradiktion (fjerde appelanbringende) ..... I - 11187

a) Spørgsmålet om retten til aktindsigt i almindelighed ..... I - 11192

b) Spørgsmålet, om der er foretaget en mangelfuld bedømmelse af anbringenderne vedrørende adgangen til de almindelige oplysninger. I - 11193

c) Spørgsmålet om beføjelsen til at træffe afgørelse om, hvorvidt aktindsigten er nødvendig for udøvelsen af retten til kontradiktion . I - 11195

d) Spørgsmålet om Kommissionens forpligtelse til at oplyse sagen ex officio ..... I - 11195

e) Spørgsmålet, om Kommissionens fejl ved sagsbehandlingen kan afhjælpes ..... I - 11195

2. Kommissionens beslutningsprocedure (andet appelanbringende) ..... I - 11196

a) Spørgsmålet om overensstemmelsen mellem den vedtagne og den meddelte version af beslutningen ..... I - 11196

b) Spørgsmålet, om Kommissionens vedtagelse af beslutningen blev forskriftsmæssigt bekræftet ..... I - 11197

B — Appelanbringenderne om, at der foreligger en retlig fejl ved bedømmelsen af beslutningens materielle lovlighed ..... I - 11199

1. Fortolkningen af EKSF-traktatens artikel 65 (tredje appelanbringende) . I - 11199

2. Beslutningens konstateringer af overtrædelser før den 1. juli 1988 (sjette appelanbringende) ..... I - 11204

1 — Originalsprog: tysk.

C — Appelanbringendet om, at begrundelsen for bøden var mangelfuld (femte appelanbringende) ..... I - 11207

D — Appelanbringenderne vedrørende tilsidesættelser af EMK (første appelanbringende) ..... I - 11209

1. Retfærdig rettergang (parternes ligestilling, afhøring af vidner) ..... I - 11214

2. Sagsbehandlingstiden ..... I - 11218

IV — Forslag til afgørelse ..... I - 11219

I — Indledning

1. Den foreliggende sag drejer sig om en prøvelse af dom afsagt den 11. marts 1999 af Retten i Første Instans (Anden Udvidede Afdeling) i sagen British Steel mod Kommissionen [2] (herefter »den appellerede dom«).

2. Vedrørende forhistorien angående forbindelserne mellem jern- og stålindustrien og Kommissionen i årene 1970-1990, navnlig vedrørende bestemmelserne om den åbenbare krisetilstand, og vedrørende Kommissionens beslutning nr. 2448/88/EKSF af 19. juli 1988 om indførelse af en overvågningsordning for visse produkter for virksomhederne i jern- og stålindustrien [3], henvises til den appellerede dom. Overvågningsordningen på grundlag af den nævnte beslutning udløb den 30. juni 1990 og blev erstattet med et informationssystem på individuel og frivillig basis [4].

3. Den 16. februar 1994 vedtog Kommissionen over for 17 europæiske stålvirksomheder og en af deres faglige organisationer beslutning 94/215/EKSF [...] om en procedure i henhold til EKSF-traktatens artikel 65 vedrørende aftaler og forskellige former for samordnet praksis mellem europæiske producenter af stålbjælker [5] (herefter »beslutningen«). Adressaterne for beslutningen havde ifølge Kommissionen handlet i strid med konkurrencereglerne i Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab, idet de på en måde, der begrænsede konkurrencen, havde indført informationsudvekslingsordninger samt foretaget fastsættelse af priser og opdeling af markeder. Kommissionen pålagde 14 af disse virksomheder bøder. Med hensyn til British Steel plc, der den 8. oktober 1999 blev registreret under navnet British Steel Ltd, og som siden den 17. april 2000 har været registreret under navnet Corus UK Ltd (herefter »appellanten«), fastsatte Kommissionen en bøde på 32 000 000 ECU.

4. En række af de berørte virksomheder, heriblandt appellanten, samt den faglige

2 — Sag T-151/94, Sml. II, s. 629.

3 — EFT L 212, s. 1.

4 — Jf. præmis 33 i dom af 11.3.1999, sag T-141/94, Thyssen Stahl mod Kommissionen, Sml. II, s. 347.

5 — EFT L 116, s. 1.

organisation anfægtede beslutningen ved et søgsmål ved Retten. Konklusionen herpå blev, at Retten nedsatte bøden til 20 000 000 EUR og i øvrigt frifandt Kommissionen.

5. Appellanten har ved appelskrift indleveret til Domstolens Justitskontor den 25. maj 1999 iværksat appel af denne dom.

II — Påstande og appelanbringender

6. Appellanten har under appellen nedlagt følgende påstande:

1) Den appellerede dom ophæves.

2) Beslutningen annulleres, i det omfang det er muligt efter sagens omstændigheder.

3) Subsidiært ophæves eller nedsættes den af Retten i Første Instans fastsatte bøde, som er pålagt British Steel ved beslutningens artikel 4.

4) Kommissionen tilpligtes at betale renter af bøden, som tilbagebetales i henhold til påstand 2, henholdsvis af den del af bøden, som tilbagebetales i henhold til påstand 3, fra datoen for British Steels betaling af bøden den 2. juni 1994, til betaling sker, med en rentesats, som Domstolen anser for rimelig.

5) Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

1) Appellen forkastes.

2) Appellanten tilpligtes at betale sagens omkostninger.

7. Ifølge appelskriftet gør appellanten følgende *appelanbringender* gældende:

Første appelanbringende

»Retten i Første Instans begik en retlig fejl, idet den i strid med artikel 6 i Den

Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMK) nægtede British Steel en retfærdig rettergang inden en rimelig frist.«

Andet appelanbringende

»Retten i Første Instans begik en retlig fejl, idet den fastslog, at beslutningen var blevet vedtaget og bekræftet i overensstemmelse med de gældende forskrifter og procedurer.«

Tredje appelanbringende

»Retten i Første Instans afsagde en retlig fejlagtig dom, idet den, uanset hvad den selv havde konstateret vedrørende arten af og formålet med de kontakter, der fandt sted mellem virksomhederne i forbindelse med Kommissionens overvågningsordning, og i strid med indholdet af og formålet med EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, betegnede forholdet som aftaler eller former for samordnet praksis, der er forbudt efter den nævnte bestemmelse.«

Fjerde appelanbringende

»Retten i Første Instans begik en retlig fejl, idet den i strid med retten til kontradiktion fastslog, at Kommissionen under den administrative procedure havde stillet tilstrækkelige oplysninger om sin egen rolle til rådighed for appellanten og havde foretaget en passende undersøgelse af sin egen rolle.«

Femte appelanbringende

»Retten i Første Instans begik en retlig fejl, idet den fastslog, at beslutningen indeholder en tilstrækkelig begrundelse for den bøde, appellanten er pålagt.«

Sjette appelanbringende

»Retten i Første Instans begik en retlig fejl, idet den i strid med traktatens artikel 33 ikke annullerede beslutningen, for så vidt som det deri blev fastslået, at appellanten allerede før den 1. juli 1988 havde begået overtrædelser af artikel 65, stk. 1.«

Sammenfatning af appelanbringenderne og af disses led efter retlige tyngdepunkter

8. Det fremgår af det anførte vedrørende de enkelte appelanbringender og disses led, at

appellanten gør gældende, at der foreligger en række overtrædelser af EKSF-traktaten. Sammenfattet efter retlige tyngdepunkter er appellanten af den opfattelse, at Retten har overtrådt fællesskabsretten i den appellerede dom, idet den

— som følge af en retlig fejl har anset beslutningen for *formelt lovlig*, selv om

processuelle rettigheder blev tilsidesat i forbindelse med proceduren i Kommissionen (*fjerde* appelanbringende), og

beslutningen ikke blev vedtaget forskriftsmæssigt (*andet* appelanbringende)

— som følge af en retlig fejl har anset beslutningen for *materielt lovlig*, selv om

de i beslutningen påtalte former for adfærd ikke kunne have nogen skadelig virkning på den »normale konkurrence« i EKSF-traktatens artikel 65's forstand (*tredje* appelanbringende), og

der ikke forelå nogen overtrædelse af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, fordi deltagelsen i informationsudvekslingsordningen ikke var en selvstændig overtrædelse af konkurrencereglerne (*fjerde* appelanbringende), og

beslutningens artikel 1 omfatter to overtrædelser for perioden før den 1. juli 1988, som appellanten efter Rettens egne konstateringer ikke havde begået (*sjette* appelanbringende)

— bedømte *bøden* og begrundelsen for denne retligt fejlagtigt (*femte* appelanbringende)

— i strid med EMK's artikel 6 ikke ydede retsbeskyttelse inden en rimelig frist (*første* appelanbringende).

9. Den følgende undersøgelse er tilrettelagt efter denne sammenfatning. De af appellanten fremførte appelanbringender, de led og de argumenter, der indgår heri, samt Kommissionens argumentation henføres under disse enkelte punkter.

10. Appelanbringenderne i denne sag svarer indholdsmæssigt delvis til de appelan-

bringender eller led af appelanbringender, som er fremført i sagen Thyssen Stahl mod Kommissionen (sag C-194/99 P)[6]. Jeg fremsætter i dag også forslag til afgørelse i den nævnte sag. I det omfang argumentationen er indholdsmæssigt overensstemmende, henviser jeg i nærværende forslag til afgørelse til de bedømmelser, jeg har foretaget i forslaget til afgørelse i sag C-194/99 P.

III — Undersøgelse af sagen

A — *Appelanbringenderne om, at der foreligger en retlig fejl ved bedømmelsen af beslutningens formelle lovlighed*

1. Kommissionens tilsidesættelse af retten til kontradiktion (*fjerde* appelanbringende)

Parternes væsentligste argumenter

11. Ifølge *appellanten* begik Retten en retlig fejl ved ikke at være opmærksom på, at virksomhedens ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet den ikke fik fuldstændig adgang til de oplysninger om GD III's rolle, der var nødvendige for dens forsvar, navnlig hvad angår generaldirektoratets kendskab til de former for adfærd, der senere blev påtalt, og hvad angår sammenhængen med de foranstaltninger, der var indført i henhold til EKSF-traktatens artikel 47 ff.

12. Det fremgår af Rettens egen retspraksis[7], at Kommissionen skal give adgang til de oplysninger, den har, i det omfang de er nødvendige for de berørte virksomheder, for at de kan forsvare sig mod Kommissionens klagepunkter. Det følger af princippet om parternes ligestilling, at de berørte virksomheder principielt skal have samme informationsniveau som Kommissionen. Retten til adgang til Kommissionens oplysninger afhænger følgelig af arten af de klagepunkter, den har fremført. Det fremgår i øvrigt af den nævnte retspraksis, at bevisbyrden for, at bestemte kommissionsdokumenter eventuelt kan indeholde diskulperende oplysninger, ikke kan påhvile de berørte virksomheder, og at det derfor er tilstrækkeligt, at der er en mulighed for, at sådanne dokumenter foreligger.

13. En række dokumenter, som Kommissionen fremlagde under sagen for Retten, og som vedrører GD III's kontakter med de berørte virksomheder, såvel som udtalelserne fra en medarbejder i Kommissionen,

6 — Dom af 2.10.2003, Sml. I, s. 10821, på s. 10826.

7 — Domme af 29.6.1995 i sagerne T-30/91, T-31/91 og T-32/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1775, II, s. 1821, og II, s. 1825, samt i sagerne T-36/91 og T-37/91, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1847, og II, s. 1901.

som appellanten citerer fra den engelske udskrift af den mundtlige forhandling for Retten, har efter appellantens opfattelse karakter af almindelige oplysninger, der var nødvendige for virksomhedens forsvar.

14. Det er appellantens opfattelse, at såfremt virksomheden rettidigt havde fået kendskab til disse oplysninger, som først blev gjort tilgængelige for den under sagen for Retten, ville den have været i stand til at påvirke sagens behandling ved Kommissionen på en sådan måde, at dette kunne have påvirket beslutningens indhold, nærmere bestemt på følgende punkter:

— en rigtig bedømmelse af producenternes interne drøftelser

— betydningen af begrebet »den normale konkurrence« i den relevante periode

— Kommissionens kendskab til producenternes interne drøftelser og den herved foretagne udveksling af synspunkter og prognoser

— betydningen af EKSF-traktatens artikel 46 ff. for anvendelsen af EKSF-traktatens artikel 65, da møderne mellem Kommissionen og de berørte virksomheder, som GD III anså for at være blevet afholdt lovligt, kan have påvirket producenternes adfærd på markedet

— virkningen af overenskomsterne mellem Kommissionen og de skandinaviske myndigheder vedrørende klagepunktet om prisfastsættelse på det danske marked

— skyldgraden i forbindelse med de påtalte former for adfærd med henblik på rimeligheden af bøden og dennes størrelse.

15. Appellanten har anført, at Rettens bemærkninger i den appellerede doms præmis 96 ff. og 101 ff. ikke vedrører de af Kommissionen indhentede oplysninger i almindelighed, men kun dens dokumenter vedrørende den interne undersøgelse. Retten undersøgte ikke, hvilken betydning det kan have haft for retten til kontradiktion, at disse dokumenter ikke blev fremlagt under sagen ved Kommissionen, og heller ikke betydningen af de vidneudsagn vedrørende Kommissionens rolle, der først blev afgivet under sagens behandling for Retten.

16. Dokumenterne vedrørende Kommissionens interne undersøgelser af institutionens egen rolle er ifølge appellanten endvidere oplysninger, der burde være tilstillet virksomheden, da de var nødvendige med henblik på varetagelsen af dens ret til kontradiktion. Ifølge de af appellanten nævnte domme i sagerne Solvay mod Kommissionen og ICI mod Kommissionen er Kommissionens forpligtelser med hensyn til at give aktindsigt ikke begrænset til bebyrdende dokumenter, men omfatter alle oplysninger, der er relevante for forsvaret.

17. Appellanten kritiserer især den appellerede doms præmis 96, hvori det fastslås, at »retten til kontradiktion, som er sikret ved traktatens artikel 36, stk. 1, ikke indebærer et krav om, at Kommissionen skal besvare alle anbringender fra en part eller foretage supplerende undersøgelser eller foranstalte en høring af vidner udpeget af parten, når den finder, at undersøgelsen har været tilstrækkelig«. Også i denne sag påhvilede det Kommissionen at give aktindsigt i alle dokumenter i dens besiddelse, da de var nødvendige for appellantens forsvar.

18. Appellanten kritiserer i øvrigt den appellerede doms præmis 98, hvorefter »den omstændighed, at Kommissionen besluttede at iværksætte en intern undersøgelse, ikke i sig selv kunne forpligte Kommissionen til at stille det materiale, der fremkom ved denne undersøgelse, til sagsøgernes rådighed«. Med disse bemærkninger modsiger Retten sig selv, da den på den ene side betragter disse dokumenter som værende uden betydning for British Steels forsvar under den administrative procedure, men på den anden side bestemte, at de skulle fremlægges under retssagen, og støttede sig på dem forskellige steder i den appellerede dom.

19. Appellanten kritiserer også den appellerede doms præmis 92. Retten nævner her, at der var mangler ved GD IV's undersøgelse af GD III's adfærd, men fastslår samtidig, at det ikke er GD IV's opgave at kontrollere GD III's udtalelser. Denne konstatering er urigtig, for GD IV var ansvarlig for gennemførelsen af undersøgelserne og skulle derfor have sikret sig, at de af GD III afgivne udtalelser var rigtige. Forpligtelsen i medfør af EKSF-traktatens artikel 36 er en forpligtelse for Kommissionen som kollegialt organ, hvorfor GD IV's undladelse af at indhente og videregive de fornødne oplysninger ikke kan undskyldes med, at disse oplysninger ikke var til rådighed inden for GD IV, men inden for GD III.

20. Appellanten kritiserer ligeledes den appellerede doms præmis 81, 99 og 102, hvorefter det skulle tilkomme Kommissionen at tage stilling til, hvorvidt dokumenter, som den har i sin besiddelse, er væsentlige for forsvaret. End ikke fortrolighedshensyn ville kunne begrunde, at det er Kommissionen alene, der tager stilling til dokumenters betydning for forsvaret. De principper og pligter, på grundlag af hvilke det

påhvilede Kommissionen at foretage en undersøgelse, indebærer også, at der ved gennemførelsen heraf skal gives en passende beskyttelse for de processuelle rettigheder.

21. Appellanten henviser videre til dommen i sagen Eyckeler & Malt mod Kommissionen [8], hvori Retten fastslog, at såfremt det over for Kommissionen gøres gældende, at den har gjort sig skyldig i alvorlige forsømmelser, har den, for at retten til kontradiktion kan udøves effektivt, pligt til på begæring at give adgang til alle ikke-fortrolige administrative dokumenter vedrørende den anfægtede beslutning. Det kan nemlig ikke udelukkes, at dokumenter, som Kommissionen anser for ikke at være relevante, kan være af interesse for de berørte virksomheder. Såfremt Kommissionen ensidigt kunne holde de dokumenter uden for den administrative procedure, som muligvis kunne skade dens sag, kunne dette krænke parternes processuelle rettigheder. I den appellerede dom fulgte Retten ikke de regler, den selv har opstillet.

22. Appellanten bemærker endelig, at i modsætning til hvad Retten har anført i den appellerede doms præmis 101, blev virksomhedernes processuelle rettigheder ikke sikret i tilstrækkeligt omfang ved deres ret til at anlægge sag ved Retten. Såfremt en tilsidesættelse af retten til en retfærdig sagsbehandling kunne afhjælpes inden for rammerne af et annullationssøgsmål, ville Kommissionen blive fritaget for sin forpligtelse til at opfylde sådanne væsentlige processuelle krav under den administrative procedure, og Rettens forpligtelse til at annullere beslutninger, hvorved sådanne forskrifter er blevet tilsidesat, ville blive uden virkning.

23. Som et eksempel har appellanten til sidst henvist til den appellerede doms præmis 320 og 558. Retten afviste appellantens anbringende om, at Kommissionen havde haft kendskab til virksomhedernes adfærd, der senere blev påtalt, og endog havde tilskyndet til denne, og den støttede sig herved udelukkende på nogle notater, som stammede fra appellanten og en anden sagsøger under sagen for Retten, branchesammenslutningen Eurofer. Retten undlod imidlertid — hvilket var en retlig fejl — at kræve andre lignende dokumenter fremlagt af Kommissionen. Hvis appellanten allerede havde haft kendskab til disse under proceduren ved Kommissionen, ville den have været i stand til at forsvare sig på passende måde.

24. *Kommissionen* gør gældende, at de af appellanten nævnte domme ikke vedrørte Kommissionens interne dokumenter — dokumenter, som den ikke er forpligtet til at stille til rådighed for virksomheder, der er genstand for en undersøgelse — men alene dokumenter, som af andre grunde var i dens besiddelse.

8 — Dom af 19.2.1998, sag T-42/96, Sml. II, s. 401.

25. Den har anført, at selv om den havde haft dokumenter i sin besiddelse, der havde bevist, at GD III havde fuldt kendskab til virksomhedernes adfærd, der senere blev påtalt — hvilket den betegner som yderst hypotetisk — kunne dette i det højeste have betydning for bødens størrelse, men ikke for spørgsmålet, om der overhovedet var begået overtrædelser af konkurrencereglerne.

26. Ifølge Kommissionen begik Retten ingen retlig fejl, da den i den appellerede doms præmis 96 ff. tog stilling til spørgsmålet om appellantens adgang til dokumenterne vedrørende de interne undersøgelser. Den fastslog i den appellerede doms præmis 100, at Kommissionens dokumenter vedrørende dens interne undersøgelser efter deres art var fortrolige og klart ikke indeholdt nogen diskulperende oplysninger. De andre dokumenter, der nævnes, vedrørte møderne mellem producenterne og Kommissionen, og producenterne havde logisk kendskab til disse.

27. I øvrig har appellanten, selv om virksomheden fik aktindsigt i samtlige dokumenter, ikke været i stand til at nævne en eneste diskulperende omstændighed, som Kommissionen burde have gjort opmærksom på under den administrative procedure. Retten anfører derfor i præmis 102: »Der er intet, der viser, at sagsøgeren ikke var i stand til at gøre sin opfattelse gældende under den administrative procedure, navnlig i betragtning af virksomhedens omfattende svar på meddelelsen af klagepunkter.«

28. Appellanten anfører ikke, på hvilket punkt virksomheden kritiserer denne konklusion. Virksomheden påviser heller ikke, i hvilket omfang dens argumenter under den administrative procedure kunne være blevet underbygget, hvis den havde haft adgang til de pågældende dokumenter, og forklarer dermed ikke, hvilket dokument der kunne have været den til støtte ved fremlæggelsen af dens opfattelse.

29. Der foreligger heller ingen modsigelse i, at Retten fastslog, at der ikke blev givet aktindsigt i dokumenterne under den administrative procedure, og at den bestemte, at de skulle fremlægges under retssagen. Disse dokumenter udgør nemlig ikke bevismidler, som Kommissionen havde til hensigt at benytte over for en af virksomhederne. De af appellanten nævnte domme kan ikke ubetinget finde anvendelse på en sag, hvorunder det væsentligste argument vedrørende de processuelle rettigheder er et helt andet, nemlig, at Kommissionen har tilskyndet til eller tolereret tilsidesættelsen af konkurrencereglerne.

30. Med hensyn til harmoniseringen af pristillæggene har Kommissionen anført, at appellanten hermed forsøger at få

Domstolen til at efterprøve faktiske omstændigheder på ny. Når henses til den omhyggelige bedømmelse af beviserne og af de fremførte retlige opfattelser, som Retten foretog, kan det forhold, at den ikke foranstaltede en supplerende bevisoptagelse, heller ikke betragtes som en tilsidesættelse af processuelle rettigheder.

Bedømmelse

31. I det omfang appellanten kritiserer den appellerede doms præmis 96 og 98, kritiserer den *for det første* generelt Rettens bedømmelse af retten til aktindsigt.

32. Samtidig påtaler den *for det andet*, at Retten kun efterprøvede adgangen til Kommissionens oplysninger med henblik på dokumentationen for de interne undersøgelser, men ikke med henblik på de generelle oplysninger, som den var i besiddelse af.

33. Med kritikken af den appellerede doms præmis 81, 99 og 102 rejser appellanten *for det tredje* det spørgsmål, om Kommissionen selv kan afgøre, hvorvidt et kendskab til bestemte oplysninger er nødvendigt af hensyn til de berørte virksomheders varetagelse af retten til kontradiktion.

34. Appellantens kritikpunkter med hensyn til den appellerede doms præmis 92 vedrører oplysningerne om de interne undersøgelser. Denne præmis skal derfor ses i sammenhæng med præmis 81, da man i denne finder den egentlige begrundelse for Rettens kritiserede konklusion. Således fastslår Retten dér, at det tilkommer Kommissionen »at bestemme, hvorledes en sådan undersøgelse skal gennemføres«. Appellanten påtaler altså *for det fjerde* den af Retten foretagne bedømmelse af Kommissionens overholdelse af sin forpligtelse til at oplyse sagen ex officio.

35. For så vidt som appellanten påtaler den appellerede doms præmis 101, rejser virksomheden endelig *for det femte* det spørgsmål, om en tilsidesættelse af processuelle rettigheder fra Kommissionens side kan afhjælpes derved, at oplysningerne fremlægges efterfølgende under sagen for Retten.

a) Spørgsmålet om retten til aktindsigt i almindelighed

36. Appellantens argumentation vedrører to grupper oplysninger, dels de almindelige oplysninger, som Kommissionen er i besiddelse af vedrørende GD III's kontakter med de berørte virksomheder, dels dokumenterne vedrørende interne undersøgelser af GD III's rolle.

37. For så vidt som appellantens argumenter vedrører adgangen til oplysninger om de interne undersøgelser, svarer klagepunkterne i det væsentlige til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag T-194/99 P. Vedrørende begrundelsen for, at dette appelanbringende for så vidt må forkastes som *ugrundet*, henviser jeg følgelig til punkt 40 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

b) Spørgsmålet, om der er foretaget en mangelfuld bedømmelse af anbringenderne vedrørende adgangen til de almindelige oplysninger

38. Som det fremgår af den appellerede doms præmis 74, påtalte appellanten under sagen for Retten ikke kun, at der var givet utilstrækkelig adgang til oplysningerne vedrørende de interne undersøgelser, men også til de almindelige dokumenter. Den appellerede doms præmis 77 ff. omhandler dog faktisk kun dokumenterne vedrørende de interne undersøgelser. Appellanten har således ret i, at Retten i den appellerede doms præmis 77 ff. ikke har foretaget en fuldstændig prøvelse af klagepunktet om den manglende aktindsigt.

39. Spørgsmålet, om bedømmelsen er rigtig, kan i en sådan situation principielt ikke efterprøves under en appelsag. Domstolen har imidlertid i en fast praksis fastslået, at et appelanbringende også må forkastes, »selv om præmisserne til en dom afsagt af Retten er udtryk for en fejlagtig anvendelse af fællesskabsretten [...], hvis det fremgår, at dommens konklusion er berettiget af andre grunde« [9].

40. Ifølge Domstolens praksis foreligger der kun en tilsidesættelse af retten til indsigt i sagens akter [10], såfremt et kendskab til de deri indeholdte oplysninger kunne have påvirket procedurens forløb og som følge deraf også beslutningens indhold. En endelig vurdering af, om beslutningen faktisk ville have fået et andet indhold, kræves ikke [11].

41. Appellanten har i den forbindelse fremlagt en liste over punkter, som — hvis de var blevet behandlet efter rettidig fremlæggelse af de ønskede oplysninger under proceduren ved Kommissionen — efter appellantens opfattelse kunne have påvirket dennes videre forløb og dermed beslutningen.

9 — F.eks. dom af 9.6.1992, sag C-30/91 P, Lestelle mod Kommissionen, Sml. I, s. 3755, præmis 28.

10 — Jf. navnlig dom af 18.12.1992, forenede sager T-10/92 — T-12/92 og T-15/92, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2667.

11 — Domme i sagerne T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og T-36/91, ICI mod Kommissionen, nævnt i fodnote 7, samt dom af 8.7.1999, sag C-51/92 P, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. I, s. 4235, en af polypropylen-sagerne; jf. også generaladvokat Mischos forslag til afgørelse, fremsat den 25.10.2001 i sag C-244/99 P, DSM og DSM Kunststoffen mod Kommissionen, dom af 15.10.2002, Sml. I, s. 8375, »PVC II-sagerne«.

42. I denne sag foreligger der imidlertid et helt specielt sæt omstændigheder. For appellanten og de andre berørte virksomheder var det muligvis nødvendigt at have adgang til de almindelige oplysninger om GD III's rolle med henblik på at bevise forhold, der kunne have understøttet et helt bestemt punkt i forsvarsstrategien, der var fælles for alle (at Kommissionen havde tolereret eller affundet sig med de påtalte former for adfærd), under proceduren ved Kommissionen. Hertil kommer, at de af appellanten nævnte almindelige oplysninger, efter hvad virksomheden selv har forklaret, i det væsentlige bestod af dokumenter, der skulle dokumentere indholdet af GD III's kontakter med de berørte virksomheder, frem for alt på de fælles møder og i forbindelse med den indbyrdes korrespondance.

43. I forbindelse med disse specielle oplysninger er der imidlertid næppe tale om data, som appellanten alene kunne have fremskaffet ved hjælp af Kommissionens dokumenter. Der må snarere være tale om oplysninger, som appellanten formentlig også kunne have fremskaffet ved at gennemgå sin egen dokumentation, ved at spørge sine egne medarbejdere eller ved hjælp af kilder i de andre selskaber, der sandsynligvis var samarbejdsvillige på dette punkt, fordi deres interesser var de samme.

44. Appellanten har da heller ikke påstået, at oplysninger fra sådanne kilder ikke ville have haft tilstrækkelig bevisværdi, og at virksomheden derfor var henvist til at indhente oplysningerne hos Kommissionen.

45. I en sådan speciel situation, hvor de oplysninger, der er nødvendige for et punkt i forsvarsstrategien, uden særligt yderligere besvær måtte formodes også at kunne fremskaffes fra andre kilder end fra Kommissionen, er det efter min mening ikke tilstrækkeligt til at begrunde et anbringende om, at aktindsigt var påkrævet, i almindelighed at angive, hvilke retsspørgsmål (f. eks. begrebet »den normale konkurrence«, betydningen af EKSF-traktatens artikel 46 ff.) der muligvis ville være blevet bedømt anderledes, eller hvilke faktiske omstændigheder (f.eks. Kommissionens »kendskab« til indholdet af producenternes interne møder), som en indsigt i de ikke fremlagte dokumenter kunne have bragt for dagen. Med henblik på en rimelig bedømmelse af, hvorvidt aktindsigt er påkrævet, skal argumentationen i en sådan speciel situation indeholde underbyggede angivelser af, hvilke andre faktiske omstændigheder de ønskede oplysninger fra Kommissionen — i modsætning til andre kilder — muligvis kunne have bragt for dagen.

46. Efter min mening opfylder appellantens argumenter ikke disse betingelser, og det må derfor i det hele fastslås, at appellanten ikke har fremlagt oplysninger, der er tilstrækkelige til, at det kan bedømmes, om den appellerede dom med rette eller urette afviste klagepunktet om manglende adgang til Kommissionens oplysninger.

47. Appellantens argumentation må derfor for så vidt forkastes som *ugrundet*.

c) Spørgsmålet om beføjelsen til at træffe afgørelse om, hvorvidt aktindsigten er nødvendig for udøvelsen af retten til kontradiktion

48. Efter min mening fremgår det ikke af den kritiserede præmis 81 i den appellerede dom, at Retten her opstiller et princip om, at det alene tilkommer Kommissionen at tage stilling til, om det er nødvendigt at meddele oplysninger. Det fremgår udelukkende af præmissen, at det tilkommer Kommissionen »at bestemme, hvorledes en sådan [intern] undersøgelse skal gennemføres«.

49. Den appellerede doms præmis 99 og 102 skal læses i sammenhæng med Rettens udtalelse i præmis 100 om, at bilagene vedrørende de interne undersøgelser »klart ikke indeholder nogen diskulperende oplysninger«. Som allerede nævnt ovenfor [12] er der i den forbindelse tale om en bedømmelse af de ønskede dokumenter med henblik på deres oplysningsværdi. Således fastslår Retten netop ikke, at Kommissionen kunne træffe afgørelse herom alene, men den bedømmer tværtimod de oplysninger, som Kommissionen ikke fremlagde, ud fra det synspunkt, om et kendskab til disses indhold var nødvendigt af hensyn til varetagelsen af retten til forsvar.

12 — Jf. punkt 37 ovenfor; jf. ligeledes punkt 42 ff. i forslaget til afgørelse i sag C-194/99 P (nævnt i fodnote 6).

50. Appellantens argumentation må derfor også for så vidt forkastes som *ugrundet*.

d) Spørgsmålet om Kommissionens forpligtelse til at oplyse sagen ex officio

51. Da disse klagepunkter i det væsentlige svarer til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at anbringendet må *afvises*, til punkt 21 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

e) Spørgsmålet, om Kommissionens fejl ved sagsbehandlingen kan afhjælpes

52. Appellantens anbringende om, at Retten med urette antog, at Kommissionens påståede fejl ved sagsbehandlingen kunne afhjælpes under sagen for Retten, er det

ikke nødvendigt at behandle nærmere [13], fordi — som det er blevet påvist — Kommissionen ikke begik nogen fejl ved sagsbehandlingen.

53. Det må sammenfattende fastslås, at det *fjerde* appelanbringende, hvormed appellanten gør gældende, at processuelle rettigheder er tilsidesat, til dels skal *afvises* og i øvrigt må forkastes som *ugrundet.*

2. Kommissionens beslutningsprocedure (*andet* appelanbringende)

54. Det *andet* appelanbringende omfatter to led. Med det første led påstår appellanten, at der ikke er overensstemmelse mellem den vedtagne og den meddelte version af beslutningen. Med det andet led kritiserer virksomheden, at beslutningen efter dens opfattelse ikke er forskriftsmæssigt bekræftet.

a) Spørgsmålet om overensstemmelsen mellem den vedtagne og den meddelte version af beslutningen

Parternes argumenter

55. *Appellanten* kritiserer den appellerede doms præmis 137. Ifølge virksomheden begik Retten en retlig fejl, da den fastslog, at der ikke forelå nogen indholdsmæssig forskel mellem beslutningens version K(94) 321/2 og K(94) 321/3 og de versioner af beslutningen, der blev meddelt de berørte virksomheder.

56. Det fremgår således af en gennemgang af de dokumenter, som Kommissionen har fremlagt for Retten, at der blev begået en række formelle fejl ved vedtagelsen af den anfægtede beslutning [14].

57. Det fremgår endvidere af den appellerede doms præmis 137 ff., at der var forskelle mellem de forskellige tekstversioner, men at Retten dog ikke havde betragtet disse forskelle som »væsentlige«.

58. *Kommissionen* finder, at dette appelanbringende må afvises, fordi appellanten ikke gjorde det gældende under sagen for Retten. Det må også afvises, fordi Retten vedrørende dette punkt blot fastslog de faktiske omstændigheder og i den forbindelse bemærkede, at den ikke havde fundet nogen indholdsmæssig forskel mellem de forskellige versioner af beslutningen. Appellanten gør imidlertid hverken gældende, at denne konstatering åbenbart er materielt forkert, eller at beviserne er forkert gengivet.

13 — Domstolen har i forbindelse med retten til aktindsigt i mellemtiden fastslået, at »den skete tilsidesættelse ikke [bringes] ud af verden blot ved, at der [...] er givet aktindsigt, navnlig under en retssag« (dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, nævnt i fodnote 11, præmis 78).

14 — F.eks. vanskeligheder ved at identificere bilagene, versioner, der ikke er forsynet med en påtegning om, at der er tale om autentiske sprogversioner, slettelser, der ikke er dateret, uoverensstemmelser mellem de fremlagte dokumenter.

59. Appellanten kritiserer endvidere kun nogle påståede forskelle mellem beslutningens version K(94) 321/2 og K(94) 321/3. Virksomheden havde imidlertid i det højeste kunnet kritisere en sammenligning mellem den meddelte version og dokumenterne K(94) 321/2 og K(94) 321/3. Det eneste relevante spørgsmål er, hvilken der er den faktisk vedtagne version, men dette er genstand for det andet led af det andet appelanbringende.

60. Endelig har appellanten ikke påvist, i hvilket omfang forskellene mellem beslutningens versioner er væsentlige.

Bedømmelse

61. Den rent indholdsmæssige overensstemmelse mellem den beslutningsversion, der blev meddelt appellanten, og den version, der forelå for Kommissionen, da den vedtog beslutningen, er en faktisk konstatering og ikke et retsspørgsmål.

62. Hvorvidt forskellene mellem tekstversionerne har betydning, er et spørgsmål om bevisvurderingen, som — medmindre Retten beskyldes for at have gengivet beviserne forkert — ikke kan efterprøves under en appelsag, og som derfor også for så vidt gør et appelanbringende uegnet til realitetsbehandling.

63. Det første led af det *andet* appelanbringende må derfor *afvises*, for så vidt som det hermed gøres gældende, at den vedtagne og den meddelte version af beslutningen ikke er overensstemmende.

b) Spørgsmålet, om Kommissionens vedtagelse af beslutningen blev forskriftsmæssigt bekræftet

Parternes argumenter

64. Ifølge *appellanten* blev beslutningen ikke formelt bekræftet. Mødereferatet henviser til beslutningens versioner K(94) 321/2 og K(94) 321/3 og ikke til en version med nummeret K(94) 321 endelig udg. eller K(94) 321/4, som er de versioner, der blev meddelt appellanten. Det er ikke bevist, at Kommissionens formand og generalsekretær bekræftede beslutningen i overensstemmelse med forskrifterne i artikel 16 i Kommissionens forretningsorden fra 1995 [15]. Mødereferatet henviser ikke til bilaget, og referatet angiver selv at omfatte 43 sider, hvilket er sideantallet for referatet selv, således at det ikke omfatter beslutningens tekst.

15 — EFT L 230, s. 15.

65. Den omstændighed, at fotokopien af mødereferatet blev overleveret til Kommissionens befuldmægtigede og af denne videregivet til Retten i den samme papæske som kopierne af dokumenterne K(94) 321/2 og K(94) 321/3, kan ikke give det mindste grundlag for Rettens antagelse om, at disse dokumenter i overensstemmelse med forskrifterne i artikel 16 i forretningsordenen fra 1993 var »vedlagt« den originale version af mødereferatet.

66. Under henvisning til to domme afsagt af Retten [16] gør appellanten gældende, at det skal være muligt at påvise det »nøjagtige sikre indhold af de vedtagne retsakter«. Med henblik herpå skal den vedtagne tekstversion knyttes til det endelige mødereferat, og referatet skal være dateret.

67. I den appellerede doms præmis 149 fandt Retten med urette, at Kommissionens generalsekretærs bekræftelse af fotokopien var bevis for, at referatet var underskrevet. Kun ved en fremlæggelse af mødereferatets originalversion kunne det være bevist, at referatet opfyldte kravene i forretningsordenen.

68. Ifølge appellanten opfyldte Retten ikke sin rolle vedrørende den retlige efterprøvelse, idet den antog, at samtlige proceduremæssige krav, der i 1994 gjaldt vedrørende vedtagelsen af en beslutning, var opfyldt, blot fordi fotokopierne blev bekræftet af den daværende generalsekretær og blev fremsendt til Retten i den samme papæske sammen med en række andre sprogversioner af den angiveligt vedtagne beslutning.

69. Appellanten gør gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 151 fejlagtigt antog, at datoen for bekræftelsen var den 23. februar 1994, blot fordi denne dato er anført på mødereferatet, fordi referatet er forsynet med påtegningen »dette mødereferat blev vedtaget på Kommissionens 1190. møde den 23. februar 1994 i Bruxelles«, og fordi referatet er forsynet med Kommissionens formands og generalsekretærs underskrifter samt med en overensstemmelsespåtegning.

70. Forretningsordenen kræver ganske vist ikke, at datoen for bekræftelsen angives. Datoen for bekræftelsen er dog lige så afgørende som tidspunktet for beslutningens vedtagelse.

71. *Kommissionen* bemærker, at appellanten har nævnt retspraksis vedrørende en ældre version af forretningsordenen end den, der gjaldt på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen. De relevante bestem-

16 — Rettens dom af 27.2.1992, forenede sager T-79/89, T-84/89 — T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 og T-104/89, BASF m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 315, og af 29.7.1995, Solvay mod Kommissionen, nævnt i fodnote 7.

melser er artikel 16 og 9 i forretningsordenen fra 1993, som Retten citerer i dommens præmis 143 og 144.

72. Forretningsordenen fra 1993 definerer ikke, på hvilken måde et dokument skal »vedlægges«, og i betragtning af gyldighedsformodningen for Fællesskabets retsakter kan bekræftelsen af kopiens overensstemmelse heller ikke betegnes som utilstrækkelig. I øvrigt henviser mødereferatet udtrykkeligt til dokumenterne K(94) 321/2 og K(94) 321/3.

73. Appellanten har navnlig ikke godtgjort, at mødereferatet ikke blev vedtaget på det møde i Kommissionen, der tidsmæssigt gik forud for meddelelsen af beslutningen. Virksomheden forklarer heller ikke, hvilket grundlag den har for sin antagelse om, at en bekræftelse, hvis dato ikke er blevet angivet af formanden og generalsekretæren, ikke kan betragtes som gyldig.

Bedømmelse

74. Da klagepunkterne i det væsentlige svarer til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at det andet led af det *andet* appelanbringende må afvises, til punkt 68 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

75. Det andet led af det *andet* appelanbringende, hvormed det gøres gældende, at Kommissionens vedtagelse af beslutningen ikke blev bekræftet, må derfor også *afvises*.

B — *Appelanbringenderne om, at der foreligger en retlig fejl ved bedømmelsen af beslutningens materielle lovlighed*

76. Med det *tredje* og det *sjette* appelanbringende gør appellanten gældende, at der foreligger en retlig fejl ved bedømmelsen af beslutningens materielle lovlighed.

1. Fortolkningen af EKSF-traktatens artikel 65 (*tredje* appelanbringende)

Parternes argumenter

77. *Appellanten* gør gældende, at den retlige bedømmelse af de beviser, på grund-

lag af hvilke Retten fastslog, at appellanten i strid med EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, havde deltaget i aftaler og samordnet praksis vedrørende priserne og i informationsudvekslingsordningen, modsiges af Rettens egne konstateringer vedrørende formålet med, sammenhængen og genstanden for de drøftelser, som Kommissionen førte med virksomhederne som led i den overvågningsordning for stålsektoren, der var indført efter slutningen af den åbenbare kriseperiode.

78. I den forbindelse analyserer appellanten virksomhedernes adfærd, der blev undersøgt i den appellerede dom, og som i beslutningen var blevet kritiseret som overtrædelser af konkurrencereglerne, og virksomheden påviser nærmere, hvorledes denne adfærd efter dens opfattelse blev foranlediget af Kommissionen inden for rammerne af overvågningsordningen eller var nødvendig for dennes funktion.

79. Appellanten anfører endvidere, at Retten i den appellerede doms præmis 656 selv fastslog, at virksomhederne med henblik på forberedelsen af møderne med Kommissionen måtte mødes for at udveksle deres synspunkter om den økonomiske situation på markedet og om de fremtidige tendenser, navnlig vedrørende priserne.

80. I øvrigt fremgår det også af Kutschers vidneudsagn, at der i en gunstig økonomisk situation kan indtræde parallelle prisforhøjelser, uden at en aftale er nødvendig. Disse omstændigheder tog Retten ikke hensyn til, men konkluderede, at der forelå prisaftaler. Den antog også, at der forelå aftaler vedrørende opdelingen af markederne, uden at den ved bevisbedømmelsen tog hensyn til, at drøftelserne havde fundet sted inden for rammerne af Kommissionens overvågningsordning. Det samme gælder med hensyn til deltagelsen i informationsudvekslingsordningen inden for Stålbjælkeudvalget, hvilket blev betegnet som en selvstændig overtrædelse af konkurrencereglerne.

81. Retten fortolkede ikke begrebet »den normale konkurrence« korrekt. Appellanten henviser til Domstolens dom i sagen Valsabbia mod Kommissionen [17], hvoraf det fremgår, at de forskellige mål i EKSF-traktatens artikel 3 til stadighed skal søges forenet indbyrdes. Domstolen har således udtrykkeligt anerkendt, at gennemførelsen af de forskellige muligheder for indgreb, der hjemles i EKSF-traktaten, har til følge, at de økonomiske forhold på dette marked afviger fra EF-traktatens frie markedsøkonomi og fra »de normale mekanismer for konkurrencen«. Bedømmelsen i den appellerede doms præmis 291 ff. er urigtig, da den ikke tager hensyn til de konsekvenser, det kan have for indholdet af begrebet »den normale konkurrence«, at de forskellige mål i traktaten søges opfyldt.

17 — Dom af 18.3.1980, forenede sager 154/78, 205/78, 206/78, 226/78-228/78, 263/78 og 264/78, 31/79, 39/79, 83/79 og 85/79, Sml. s. 907.

82. Appellanten kritiserer også den appellerede doms præmis 311. Rettens opfattelse, hvorefter EKSF-traktatens artikel 46 ff. er irrelevante for anvendelsen af artikel 65, er baseret på en selvmodsigende begrundelse og en urigtig fortolkning af EKSF-traktaten, idet EKSF-traktatens artikel 46 ff. gør det muligt at indføre en overvågningsordning, der væsentligt påvirker fortolkningen og anvendelsen af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1.

83. Dommens begrundelse indeholder også den selvmodsigelse, at Retten i den appellerede doms præmis 658 tager hensyn til den uklarhed, som Kommissionen havde givet anledning til med hensyn til rækkevidden af begrebet »den normale konkurrence«, for så vidt angår fastsættelsen af bødens størrelse, men ikke for så vidt angår fortolkningen af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1.

84. Rettens bemærkninger i den appellerede doms præmis 658 er i øvrigt tautologiske. Efter at have konstateret, at overtrædelserne af artikel 65, stk. 1, er blevet bevist, konkluderer Retten således på dette grundlag, at appellantens argumentation om, at denne artikel skal fortolkes i lyset af EKSF-traktatens artikel 46 ff., er irrelevant.

85. I den appellerede doms præmis 358 ff. fastslog Retten også med urette, at appellanten havde begået en selvstændig overtrædelse af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, som følge af virksomhedens deltagelse i informationsudvekslingsordningen. Efter appellantens opfattelse undlod Retten — på grundlag af en konsekvent sondring mellem de angiveligt konkurrencebegrænsende virkninger af aftalerne om fastsættelse af priser og om opdeling af markeder på den ene side og informationsudvekslingsordningen på den anden side — at påvise, hvorfor deltagelsen i informationsudvekslingsordningen udgjorde en selvstændig overtrædelse.

86. Herom fastslår Retten i den appellerede doms præmis 390, at det relevante marked er oligopolistisk, uden at den foretager en økonomisk vurdering af dets struktur. Denne struktur er imidlertid meget forskellig fra den, der anses for oligopolistisk i Kommissionens praksis vedrørende EF-forordningen om fusioner og virksomhedssammenslutninger, i Kommissionens traktor-beslutninger eller efter den tyske Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen.

87. Vedrørende informationsudvekslingsordningen har Retten ikke påvist, at denne i sig selv begrænsede virksomhedernes handlefrihed i videre omfang end de andre fastslåede konkurrenceretsstridige former for adfærd, såsom prisaftaler eller markedsopdeling.

88. *Kommissionen* bestrider den opfattelse, at afholdelsen af møder med Kommissionen skulle udelukke enhver antagelse om, at appellanten deltog i konkurrencebegrænsende aktiviteter.

89. For det første kan dette argument kun vedrøre de overtrædelser, der blev lagt appellanten til last i forbindelse med aktiviteterne inden for Stålbjælkeudvalget. I øvrigt henviser Kommissionen til den appellerede doms præmis 539 og 575 ff., hvoraf det fremgår, at de aktiviteter, der blev lagt virksomhederne til last, skal betragtes fuldstændig adskilt fra informationsmøderne med Kommissionen.

90. Vedrørende EKSF-traktatens artikel 46 ff. bemærker Kommissionen, at Retten i den appellerede doms præmis 587 konstaterer, at de kritiserede drøftelser mellem virksomhederne ikke havde til formål at forberede de oplysninger, der skulle gives til Kommissionen, og at Kommissionen ikke havde påtalt reelle forberedende drøftelser, fordi forberedende drøftelser vedrørende tendenserne på markedet ikke ville betyde, at de i beslutningen fastslåede overtrædelser blev begået. Følgelig fandt Retten med rette, at producenternes aktiviteter måtte anses for overtrædelser af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, og at de ikke var omfattet af begrebet »den normale konkurrence«.

91. Kommissionen gør endvidere gældende, at Retten tog hensyn til overvågningsordningen, idet den bemærkede, at overtrædelsernes økonomiske virkninger skulle bedømmes i forhold til den situation, der ville have foreligget, såfremt producenterne havde begrænset deres drøftelser til det, som Kommissionen havde forventet. Kommissionens adfærd kan dog under ingen omstændigheder fritage virksomhederne for deres forpligtelse til at overholde EKSF-traktaten. Den rolle, som Kommissionen spillede, kan i det højeste begrunde, at der antages at foreligge formildende omstændigheder.

92. For så vidt angår de påståede modsigelser i den appellerede dom har Kommissionen anført, at appellanten fordrejer det klare indhold af præmis 658 ff. i den appellerede dom. I denne del af dommen konkluderede Retten nemlig ikke, at begrebet »den normale konkurrence« skal tilpasses. Den fastslog alene i præmis 660, at Kommissionen havde overvurderet de økonomiske virkninger af de i beslutningen konstaterede prisfastsættelsesaftaler.

93. Vedrørende den retlige bedømmelse af informationsudvekslingsordningen anfører Kommissionen, at Retten i den appellerede doms præmis 391 ff. påviste, at konkurrencen var blevet begrænset hvad angår deltagernes handlefrihed, og at ordningen havde til formål at opdele markederne på grundlag af de sædvanlige leveringsmøn-

stre. Påstanden om, at Retten ikke i tilstrækkeligt omfang forklarede, hvorfor der forelå en selvstændig overtrædelse, er følgelig urigtig.

94. Appellantens argument vedrørende markedets oligopolistiske struktur må afvises, da det først er blevet fremført under appelsagen. I øvrigt henviste Retten til Domstolens dom i sagen Geitling m.fl. mod Den Høje Myndighed [18], hvori Domstolen udtalte, at det netop var dette markeds oligopolistiske struktur, der gjorde det nødvendigt at beskytte den resterende konkurrence.

95. Også på dette punkt må appelanbringendet ifølge Kommissionen afvises, fordi det anfægter en konstatering af faktiske omstændigheder, selv om appellanten fremstiller det som blot et led af den retlige begrundelse.

Bedømmelse

96. Med det første led af det *tredje* appelanbringende gør appellanten gældende, at Retten angiveligt har begået en retlig fejl ved bedømmelsen af rækkevidden af de lovhjemlede forstyrrelser af den ideelle konkurrence, som indgår i begrebet »den normale konkurrence« i EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, idet den ikke tog hensyn til sammenhængen med EKSF-traktatens øvrige mål, navnlig i form af en anvendelse af EKSF-traktatens artikel 46 ff. og artikel 60.

97. Da klagepunkterne i det væsentlige til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at det første led af det *tredje* appelanbringende må afvises, til punkt 135 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

98. Det skal yderligere bemærkes, at appellantens henvisning til den appellerede doms præmis 656 og 658 ikke kan føre til en anden bedømmelse.

99. Disse præmisser er nemlig ikke uforenelige med, hvad der i øvrigt anføres i den appellerede dom, navnlig ikke med præmis 289 ff. Appellanten overser nemlig, at den appellerede dom i præmis 647 ff. behandler spørgsmålet om fastsættelsen af bøden og dermed anvendelsen af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 5.

18 — Dom af 18.5.1962, sag 13/60, Sml. 1954-1964, s. 317, org. ref.: Rec. s. 165.

100. Det fremgår ikke af de nævnte præmisser, at Retten heri bedømmer rækkevidden af begrænsninger, der ligger i ordningen, på en anden måde end i forbindelse med vurderingen af spørgsmålet, om de påtalte former for adfærd var omfattet af gerningsindholdet. Det nævnte sted behandler Retten nemlig kun de potentielle økonomiske virkninger af en retmæssig adfærd fra virksomhedernes side, som netop ikke forelå her. Det var kun i denne sammenhæng, at Retten talte om en »vis usikkerhed« (hos de berørte virksomheder) med hensyn til fortolkningen af begrebet »den normale konkurrence«. Retten konstaterede endvidere — og kun i denne sammenhæng — at det ikke »er nødvendigt at tage stilling spørgsmålet om, i hvilket omfang virksomhederne kunne udveksle individuelle oplysninger med henblik på at forberede konsultationsmøderne med Kommissionen uden dermed at overtræde traktatens artikel 65, stk. 1«.

101. Det første led af det *tredje* appelanbringende må derfor i det hele forkastes som *ugrundet.*

102. Med det andet led af det *tredje* appelanbringende kritiserer appellanten, at deltagelsen i informationsudvekslingsordningen er bedømt som en selvstændig overtrædelse af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1.

103. Da klagepunkterne i det væsentlige svarer til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at det andet led af det *tredje* appelanbringende til dels må afvises og i øvrigt må forkastes som *ugrundet,* til punkt 109 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

104. Det *tredje* appelanbringende, hvormed det gøres gældende, at EKSF-traktatens artikel 65 på forskellige punkter er fortolket forkert, må derfor dels *afvises,* dels — og for hovedpartens vedkommende — forkastes som *ugrundet.*

2. Beslutningens konstateringer af overtrædelser før den 1. juli 1988 (*sjette* appelanbringende)

Parternes argumenter

105. *Appellanten* gør gældende, at Retten ikke har foretaget en korrekt anvendelse af sin beføjelse i henhold til EKSF-traktatens artikel 33 til at efterprøve og annullere beslutningen.

106. Retten ophævede ikke beslutningens artikel 1, hvori det angives, at appellanten også i tiden før den 1. juli 1988 havde begået overtrædelser af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1. Dette er en modsigelse i forhold til den appellerede doms præmis 524, hvori Retten udtalte, at »Kommissionen har ikke påvist, at der af sagsøgeren er begået nogen overtrædelse i forbindelse med aktiviteterne i Stålbjælkeudvalget for tiden før den 1. juli 1988«.

107. *Kommissionen* har heroverfor anført, at Retten i den appellerede doms præmis 166 fastslog, at den første af de to overtrædelser af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, der nævnes i beslutningens betragtning 223 f., og som vedrører tiden før den 1. juli 1988, ikke kunne tilregnes nogen af virksomhederne, fordi oplysningerne var for upræcise. I forhold til appellanten kan der med hensyn til virksomhedens påstand om ændring af beslutningens artikel 1 herefter kun tages hensyn til den anden overtrædelse, som nævnes i beslutningens betragtning 224, og som vedrører prisaftalen for Tyskland og Frankrig, og som skulle være begået på et eller andet tidspunkt før den 2. februar 1988. Herom fastslog Retten i den appellerede doms præmis 170, at appellantens deltagelse ikke var blevet bevist.

108. Det er ubestridt, at der ikke blev pålagt nogen bøde på grund af denne prisaftale. Efter Kommissionens opfattelse påhvilede det følgelig ikke Retten i domskonklusionen at fastslå, at Kommissionen ikke havde bevist, at appellanten havde deltaget i et møde, der var bevist, og hvorunder der bevisligt blev indgået prisaftaler.

109. I betragtning af de alvorlige overtrædelser, der måtte anses for godtgjort, var det eneste resterende klagepunkt, der ikke var bevist, af så ringe betydning, at Retten, selv om den havde udvidet omfanget af den delvise annullation af beslutningen, ville have pålagt appellanten at betale omkostningerne vedrørende dette punkt.

110. Såfremt Domstolen alligevel tager dette appelanbringende til følge og skulle annullere beslutningens artikel 1 af den ene grund, at det heri hævdes, at appellanten deltog i et møde vedrørende prisfastsættelse før den 1. juli 1988, bør den ikke pålægge Kommissionen at betale nogen del af omkostningerne ved nærværende appelsag.

Bedømmelse

111. Jeg anser det allerede ikke for overbevisende, når appellanten forudsætter, at beslutningens artikel 1 skal fortolkes således, at de to overtrædelser af konkurrence-

reglerne, der fandt sted før den 1. juli 1988, er omfattet af beslutningens konklusion.

112. Beslutningens artikel 1 lyder: »Følgende virksomheder har, i den udstrækning, der er beskrevet i denne beslutning, deltaget i de under deres respektive navne anførte former for praksis.« Herefter følger en opregning af overtrædelserne af konkurrencereglerne, der er grupperet under navnet på hver enkelt af de berørte virksomheder med angivelse af den enkelte overtrædelses varighed i måneder.

113. Følgelig omfatter beslutningens artikel 1 ikke alene overtrædelserne »i den udstrækning, der er beskrevet i denne beslutning«, hvilket kunne forstås som en henvisning til beslutningens *betragtninger* (og dermed til prisaftalerne før den 1.7.1988, der for så vidt ikke er bevist). Artikel 1 vedrører også fortegnelsen over overtrædelserne og angivelsen af disses respektive varighed, som er anført under appellantens navn. Denne liste er således også en del af beslutningens artikel 1, dvs. af beslutningens *konklusion*.

114. Varigheden af prisfastsættelsesaftalerne inden for Stålbjælkeudvalget, som principielt også omfatter de to prisaftaler, der ikke er bevist for appellantens vedkommende, er angivet til 27 måneder. Hvis man regner tilbage fra slutningen af perioden for de påtalte former for praksis i det hele (31.12.1990), ses det, at de ikke beviste prisaftaler fra før den 1. juli 1988 således klart ikke er omfattet af beslutningens artikel 1.

115. Da det herefter kun er beslutningens *betragtning* 223 ff., der er fejlagtig for appellantens vedkommende, men ikke beslutningens konklusion, må det i det hele fastslås, at appellanten ikke kan kræve beslutningens *konklusion* ændret på dette punkt.

116. Det kan heller ikke anføres heroverfor, at såfremt beslutningens konklusion ikke ændres, forbliver de fejlagtige betragtninger i beslutningen retligt set uændret som sådan. Dette kunne dog kun kritiseres, hvis det måtte antages, at de omhandlede afsnit i beslutningens betragtninger var egnet til at fremkalde bindende retsvirkninger [19], idet rent faktiske ulemper er uden betydning [20].

117. Den (fejlagtige) konstatering i beslutningens betragtninger, at appellanten i to bestemte tilfælde havde deltaget i prisaftaler, kan sandsynligvis kun skade virk-

19 — Dom af 11.11.1981, sag 60/81, IBM mod Kommissionen, Sml. s. 2639.

20 — Dom af 22.3.2000, forenede sager T-125/97 og T-127/97, Coca-Cola mod Kommissionen, Sml. II, s. 1733, hvori spørgsmålet var, om beslutningens begrundelse kunne fremkalde bindende retsvirkninger, når beslutningens konklusion som sådan ikke indeholdt noget, der gik imod de berørte personers interesser.

somheden retligt, hvis Kommissionen i forbindelse med eventuelle yderligere sager efter konkurrencereglerne med henblik på bødeudmålingen ville bevise, at der hos appellanten forelå en gentagelsessituation [21].

118. Beslutningen i denne sag ville imidlertid ikke have bindende retsvirkninger i denne situation: Kommissionen er nemlig ikke *forpligtet* til at tage hensyn til fastslåede overtrædelser, der fremgår af tidligere beslutninger, som belastende omstændigheder. I øvrigt måtte den, når den fastslår, at der foreligger en gentagelsessituation, tage udgangspunkt i beslutningens konklusion (navnlig artikel 1 og 4), og den ville ikke kunne betragte beslutningens begrundelse isoleret, og sidst, men ikke mindst, måtte Kommissionen tage hensyn til, at Retten i den appellerede doms præmis 524 har fastslået, at beslutningens betragtning 223 ff. indeholder urigtigheder.

119. Da det herefter må lægges til grund, at beslutningens artikel 1 i forhold til appellanten ikke skal forstås således, at den også omfatter de to overtrædelser af konkurrencereglerne fra før den 1. juli 1988, begik Retten ingen retlig fejl ved ikke at annullere den nævnte artikel.

120. Det *sjette* appelanbringende skal derfor forkastes som *ugrundet.*

C — *Appelanbringendet om, at begrundelsen for bøden var mangelfuld (femte appelanbringende)*

Parternes argumenter

121. *Appellanten* kritiserer den appellerede doms præmis 629 ff. og gør gældende, at Retten i strid med EKSF-traktatens artikel 15 fastslog, at den omstændighed, at beslutningen ikke indeholdt specifikke oplysninger vedrørende beregningen af bøden, ikke udgjorde en tilsidesættelse af begrundelsespligten, som kunne berettige en fuldstændig eller delvis ophævelse af den pålagte bøde. Appellanten henholder sig herved til den af Retten selv anførte retspraksis [22], hvoraf det fremgår, at det påhviler Kommissionen allerede i beslutningen at nævne de grunde, som fastsættelsen af bøden er baseret på, således at de berørte får mulighed for at bedømme, om bødebeløbet er forholdsmæssigt. Retten tog ikke hensyn til denne retspraksis i den appellerede dom.

21 — Punkt 2 — skærpende omstændigheder — i »retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten«, EFT 1998 C 9, s. 3, betegner det bl.a. som en skærpende omstændighed, »hvis en eller flere virksomheder gentager overtrædelser af samme art«.

22 — Domme af 6.4.1995, sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142, og sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, samt Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611.

122. I den appellerede doms præmis 628 bemærkede Retten, at de nærmere beregningsfaktorer, der først blev fremlagt under sagen for Retten, blot var »det talmæssige udtryk for de i beslutningen angivne kriterier«.

123. Appellanten henviser endvidere til den appellerede doms præmis 627 og 690 ff. Ved hjælp af de yderligere oplysninger, som Kommissionen først fremlagde under sagen for Retten, var det muligt at fastslå de fejl, der var begået i forbindelse med beregningen af bøden, som virksomheden blev pålagt. Rettens konklusion om, at begrundelsespligten ikke var blevet tilsidesat, er derfor retligt fejlagtig.

124. Endvidere kritiserer appellanten den modsigelse, der efter virksomhedens opfattelse består mellem den appellerede doms præmis 676, hvori Retten udtaler, at »[...] der ikke [kan] være tale om en eventuel misforståelse vedrørende rækkevidden af traktatens artikel 65, stk. 1«, og præmis 658 f., hvori den erkender, at GD III havde givet anledning til en vis usikkerhed med hensyn til rækkevidden af begrebet »den normale konkurrence« i EKSF-traktatens forstand. I lyset af den sidstnævnte konstatering burde Retten have fastsat en yderligere nedsættelse.

125. *Kommissionen* har anført, at appellanten ikke kritiserer den appellerede doms præmis 624 ff., der udgør den væsentligste begrundelse for bøden. De øvrige præmisser i den appellerede dom bør kun betragtes som bemærkninger for fuldstændighedens skyld. Heraf følger, at Domstolen ikke kan ophæve dommen, selv om den ikke er enig i disse øvrige præmisser, da de ikke er væsentlige led af den begrundelse, der har ført til konklusionen.

126. Retten anså det for ønskeligt, at der i beslutningen anføres nærmere enkeltheder vedrørende bødeberegningen, men den anså ikke dette for nødvendigt som et legalitetskrav. Efter at Retten allerede i en tidligere sag havde fremsat bemærkninger af denne art, vedtog Kommissionen retningslinjer på området, som den herefter følger.

127. Kommissionen har anført, at når henses til Rettens konstateringer, hvorefter virksomhederne bestræbte sig på at holde den reelle karakter og det reelle omfang af deres kontakter skjult for Kommissionen, og i betragtning af, at virksomhederne havde kunnet henvende sig til GD IV, såfremt de havde haft den mindste tvivl med hensyn til lovligheden af disse kontakter, foreligger der ingen modsigelse ved anvendelsen af EKSF-traktatens artikel 65, stk. 1, på appellantens adfærd. Der er derfor intet, der i så henseende kan

begrunde en yderligere nedsættelse af bøden.

Bedømmelse

128. Da klagepunkterne i det væsentlige svarer til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at også det *femte* appelanbringende må forkastes som *ugrundet*, til punkt 172 ff. og 218 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

129. Det *sjette* appelanbringende, hvormed det kritiseres, at mangler ved beslutningens begrundelse for bødens størrelse er blevet overset, skal følgelig forkastes som *ugrundet*.

D — *Appelanbringenderne vedrørende tilsidesættelser af EMK (første appelanbringende)*

130. Med det første appelanbringende gør appellanten gældende, at der foreligger tilsidesættelser af EMK's artikel 6, og nærmere bestemt for så vidt angår to processuelle rettigheder, der garanteres i denne bestemmelse: For det første blev appellantens ret til ligestilling som part og dens ret til adgang til oplysninger, henholdsvis til relevante beviser, tilsidesat under sagen for Retten, og der var følgelig ikke tale om en retfærdig rettergang i overensstemmelse med EMK's artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 3, litra d). For det andet tilsidesatte Retten som følge af en urimelig lang sagsbehandlingstid den i EMK's artikel 6, stk. 1, tilsikrede ret for enhver til at få en afgørelse inden en rimelig frist.

131. EMK's artikel 6, stk. 1 og 3, bestemmer:

»Enhver skal, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse, være berettiget til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en ved lov oprettet uafhængig og upartisk domstol.

[...]

Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, er i særdeleshed berettiget til:

[...]

d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner i hans interesse tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham

[...]«

132. Appellanten henviser i sine retlige bemærkninger vedrørende disse bestemmelser — som virksomheden har anført som indledning til sin argumentation vedrørende den konkrete sag — til en række domme afsagt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, og appellanten gør gældende, at sager vedrørende overtrædelser af EKSF's konkurrenceregler har »strafferetlig karakter« med henblik på anvendelsen af EMK's artikel 6.

Parternes væsentligste argumenter

133. Vedrørende princippet om en retfærdig rettergang har *appellanten* anført, at Rettens dom i det hele skal ophæves på grund af tilsidesættelse af EMK's artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 3, litra d).

134. Appellanten gør for det første gældende, at virksomheden under retssagen fik kendskab til afgørende oplysninger og omstændigheder på et sådant tidspunkt og på en sådan måde, at den ikke kunne udøve sin ret til forsvar i overensstemmelse med princippet om parternes ligestilling.

135. Appellanten kritiserer, at dokumenter, som Retten ved kendelse af 10. december 1997 havde bestemt skulle fremlægges, først blev stillet til rådighed den 14. januar 1998, at den endelige beskrivelse af metoden for bødeberegningen blev fremlagt den 19. marts 1998, og at en kopi af det endelige referat af mødet i Kommissionen, hvorunder beslutningen blev vedtaget, først den 20. marts 1998 blev stillet til rådighed for sagsøgerne ved Retten, selv om den mundtlige forhandling allerede blev indledt den 23. marts 1998. Som følge af disse forsinkelser med fremlæggelsen af dokumenterne, som der ikke findes nogen som helst begrundelse for, fik virksomheden ikke rimelig mulighed for at undersøge det bevismateriale, der var relevant for den, og dens stilling i forhold til Kommissionen blev væsentligt svækket.

136. Appellanten gør i øvrigt gældende, at der heller ikke var en rimelig ligevægt mellem appellanten (henholdsvis sagsøgerne) og Kommissionen for Retten, fordi den ikke allerede før den mundtlige forhandling havde kunnet stille spørgsmål til

de medarbejdere i Kommissionen, der blev afhørt som vidner (Ortun, Kutscher og Vanderseypen), og fordi den heller ikke forudgående var blevet underrettet om de erklæringer, de ville afgive. Vel fik appellanten mulighed for at tage stilling til vidneforklaringerne, men tiden mellem afslutningen af retsmødet den 23. marts 1998 og fortsættelsen af forhandlingerne den næste morgen var ikke tilstrækkelig lang.

137. Ifølge *Kommissionen* fremgår det ikke, hvorfor appellanten ikke skulle have haft rimelig mulighed for at forberede sig på den mundtlige forhandling, og heller ikke, på hvilken måde virksomheden skulle være blevet stillet ringere. For så vidt angår de oplysninger, der skulle fremlægges i henhold til Rettens kendelse af 10. december 1997, havde appellanten haft mere end to måneder til at forberede sig på den mundtlige forhandling. Dokumenterne vedrørende beregningsmetoden var blot et supplerende materiale til de oplysninger, der allerede var fremsendt i januar og februar (den appellerede doms præmis 66). Hvad referatet af mødet i Kommissionen angår havde appellanten allerede flere uger før den mundtlige forhandling haft et udkast til sin rådighed (den appellerede doms præmis 64). Endelig bemærker Kommissionen, at appellanten ikke begærede den mundtlige forhandling udsat på grund af fremlæggelsestidspunktet for de pågældende dokumenter.

138. For det andet gør *appellanten* gældende, at virksomheden blev frataget sin ret til at stille spørgsmål til Kommissionens tre vidner (Ortun, Kutscher og Vanderseypen) eller på anden måde anfægte deres udsagn i tilstrækkeligt omfang. Under den mundtlige forhandling havde sagsøgerne kun haft begrænset tid til at fremsætte bemærkninger til vidnernes forklaringer, og de havde overhovedet ikke haft adgang til at afhøre vidnerne med sigte på, om deres forklaringer var rigtige og fuldstændige, eller haft mulighed for at indhente yderligere oplysninger fra dem, belastende såvel som diskulperende. Netop i betragtning af den betydning, som vidneforklaringerne blev tillagt i dommen (den appellerede doms præmis 538-546), burde appellanten have fået mulighed for at stille spørgsmål til vidnerne; Kommissionen havde kunnet stille spørgsmål til vidnerne når som helst før retsforhandlingerne, Retten havde denne mulighed under retsforhandlingerne, hvorimod appellanten ikke havde haft nogen mulighed for at stille spørgsmål til dem.

139. *Kommissionen* har hertil anført, at Rettens procesreglement ikke indeholder nogen bestemmelse, hvorefter vidner skal kunne udspørges på forhånd, eller der skal gives forhåndsunderretning om deres forklaringer. Inden for Fællesskabets retsorden er vidner Rettens vidner og ikke parternes; afhøringen af vidnerne tilkommer Retten, som efter et frit skøn kan give parterne adgang til at stille spørgsmål til vidnerne. Kommissionen gør opmærksom på, at appellanten ikke under den mundtlige forhandling fremsatte begæring om at kunne stille spørgsmål til vidnerne. I øvrigt blev

vidnerne indkaldt til den mundtlige forhandlings første dag, dvs. at appellanten derefter havde yderligere fire dage til at fremsætte bemærkninger til deres forklaringer.

140. Vedrørende spørgsmålet, om sagens varighed var rimelig, har *appellanten* anført, at varigheden af sagsbehandlingen ved Retten — 59 måneder fra indgivelsen af annullationssøgsmålet den 13. april 1994 til domsafsigelsen den 11. marts 1999 — var klart urimelig totalt set, ligesom når henses til enkelte faser i proceduren for sig selv, såsom tiden mellem Kommissionens duplik og indledningen af den mundtlige forhandling (40 måneder). Den foreliggende sag er ikke så kompliceret, at det begrunder sagsbehandlingens længde. Tre af de elleve sagsøgere (NMH Stahlwerke GmbH, Krupp Hoesch Stahl AG og Eurofer ASBL) havde kun rejst et begrænset antal spørgsmål.

141. Navnlig vedrørende de spørgsmål, der blev rejst i forbindelse med artikel 23 i EKSF-statutten for Domstolen, havde der været lange perioder i sagen, hvor der tydeligvis intet skete. Appellanten påtaler i den forbindelse især den periode på ni måneder, der gik fra virksomhedens begæring om adgang til Kommissionens interne dokumenter, som var blevet forelagt for Retten (15.9.1995), indtil Rettens afgørelse herom (19.6.1996); Retten brugte yderligere 15 måneder, efter at Kommissionen havde afgivet indlæg om, hvilke dokumenter der måtte anses for »interne«, til at træffe endelig afgørelse om sagsøgernes ret til at få adgang til de dokumenter, der i medfør af EKSF-statuttens artikel 23 var blevet indgivet til Retten. Sagens omstændigheder begrunder ikke disse forsinkelser.

142. Kommissionen forsøgte under hele sagen at trække denne i langdrag, og Retten forlængede flere gange i sine foranstaltninger vedrørende sagens tilrettelæggelse de frister, der var givet Kommissionen. Heroverfor står den interesse, som appellanten havde i en hurtig afgørelse af sagen, navnlig på grund af størrelsen af den omtvistede bøde, og virksomheden havde over for Retten protesteret mod Kommissionens forsinkelser.

143. Som følge af de forskellige forsinkelser blev afdelingsformanden udskiftet, og to af de fem dommere, som var til stede under den mundtlige forhandling, havde ikke længere deltaget i rådslagningen. Dette forhindrede en kontinuerlig gennemførelse af sagsbehandlingen og en grundig prøvelse af de rejste spørgsmål.

144. *Kommissionen* har heroverfor anført, at sammenlignet med den sag, Domstolen

skulle tage stilling til i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen [23], var sagsbehandlingen i den foreliggende sag kortere (fire år og elleve måneder i stedet for de fem år og seks måneder i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen). I modsætning til hvad appellanten mener, skulle der i appellantens sag behandles en række komplicerede og nye spørgsmål, bl.a. forholdet mellem EKSF's og EF's konkurrenceregler, sammenhængen mellem forskellige artikler i EKSF-traktaten såvel som faktiske spørgsmål vedrørende GD III's rolle.

145. De spørgsmål, der blev rejst vedrørende artikel 23 i EKSF-statutten for Domstolen, udgjorde »særlige omstændigheder« i dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionens forstand. På dette punkt måtte Retten nemlig undersøge ca. 11 000 aktstykker i lyset af parternes påstande og afsige to vigtige begrundede kendelser. I øvrigt viste Retten sig meget imødekommende med hensyn til at tage diverse begæringer om fremlæggelse af dokumenter til følge. Perioden mellem afslutningen af den mundtlige forhandling og afsigelsen af dommen var også kortere end i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen. Den omstændighed, at to dommere fratrådte under sagens behandling, hvilket appellanten har kritiseret, må også tages i betragtning som en »særlig omstændighed«.

146. Kommissionen bemærker afslutningsvis, at i henhold til dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen kan en sagsbehandlingstid, der muligvis er for lang, ikke føre til en fuldstændig ophævelse af dommen, men i det højeste til en nedsættelse af bøden.

23 — Dom af 17.12.1998, sag C-185/95 P, Sml. I, s. 8417.

Bedømmelse

147. Appellanten påberåber sig i denne sag de processuelle garantier i EMK's artikel 6, stk. 1, og artikel 6, stk. 3, litra d).

148. Ifølge Domstolens faste retspraksis [24] »hører grundrettighederne til de almindelige retsgrundsætninger, som Domstolen skal beskytte« [25]. Med henblik herpå tager Domstolen udgangspunkt i medlemsstaternes fælles forfatningstraditioner samt i, hvad der fremgår af de folkeretlige traktater til beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har medvirket i eller tilsluttet sig. EMK tillægges i denne henseende særlig betydning [26].

24 — Jf. dom af 28.3.2000, sag C-7/98, Krombach, Sml. I, s. 1935, præmis 25 og 26.

25 — Jf. bl.a. udtalelse 2/94 af 28.3.1996, Sml. I, s. 1759, præmis 33.

26 — Jf. bl.a. dom af 15.5.1986, sag 222/84, Johnston, Sml. s. 1651, præmis 18. Disse principper er i øvrigt blevet optaget i artikel 6, stk. 2, EU. I medfør af artikel 46, litra d), EU efterprøver Domstolen anvendelsen af denne bestemmelse med hensyn til institutionernes handlinger, for så vidt den har kompetence i henhold til traktaterne om oprettelse af De Europæiske Fællesskaber og i henhold til traktaten om Den Europæiske Union. Jf. ligeledes dom af 6.3.2001, sag C-274/99 P, Connolly mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 38.

149. Domstolen har følgelig fastslået, at det almindelige fællesskabsretlige princip, hvorefter enhver har ret til en retfærdig rettergang, som har sin baggrund i EMK's grundrettigheder, og navnlig ret til rettergang inden en rimelig frist, finder anvendelse under en retssag til prøvelse af en kommissionsbeslutning, hvorved der pålægges en virksomhed bøder for overtrædelse af konkurrenceretten [27].

150. Med hensyn til appellantens argument om, at en sådan procedure har »strafferetlig karakter« i EMK's artikel 6's forstand, skal det blot fastslås, at der såvel i straffesager som i civile søgsmål ikke alene gælder den i EMK's artikel 6, stk. 1, fastslåede ret til en afgørelse inden en rimelig frist, men også retten i medfør af EMK's artikel 6, stk. 3, litra d) — der principielt kun er udtrykkeligt fastslået for den, der anklages for en lovovertrædelse — til at indkalde vidner og stille spørgsmål til de af en retsinstans tilsagte vidner. Efter menneskerettighedsdomstolens praksis er denne ret nemlig også et udtryk for det princip om »parternes ligestilling«, der i medfør af EMK's artikel 6, stk. 1, finder anvendelse i sager om borgerlige rettigheder og forpligtelser, og kan derfor også bedømmes på grundlag af denne artikel [28]. Med henblik på den foreliggende sag synes det derfor ikke nødvendigt at rubricere sagen som »civilt søgsmål« eller »straffesag« i EMK's artikel 6's forstand.

151. Det fremgår endvidere af Domstolens praksis, at »parternes ligestilling« er et princip, der finder anvendelse under sager for Retten [29].

1. Retfærdig rettergang (parternes ligestilling, afhøring af vidner)

152. Appellanten gør gældende, at virksomhedens ret til en retfærdig rettergang, således som denne fremgår af EMK's artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 3, litra d), er blevet tilsidesat, specielt hvad angår to punkter i sagen for Retten, nemlig dels fremlæggelsen af forskellige dokumenter fra Kommissionen, dels afhøringen af vidnerne Ortun, Kutscher, og Vanderseypen.

27 — Dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, nævnt i fodnote 23, præmis 21; jf. også dom af 11.1.2000, forenede sager C-174/98 P og C-189/98 P, Nederlandene og Van der Wal mod Kommissionen, Sml. I, s. 1, præmis 17.

28 — Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 29.5.1986, Feldbrugge, serie A, nr. 99, § 44, og af 10.2.1983, Albert og Le Compte, serie A, nr. 58, § 39, samt Kostovski-dommen af 20.11.1989, serie A, nr. 166, § 39.

29 — Jf. dom af 15.6.2000, sag C-13/99 P, Team mod Kommissionen, Sml. I, s. 4671, præmis 45; jf. også kendelse af 4.2.2000, sag C-17/98, Emesa Sugar, Sml. I, s. 665.

153. For det første bemærkes, at Domstolen under en appelsag har kompetence til at undersøge, om der under sagens behandling ved Retten er begået rettergangsfejl, som krænker appellantens interesser, og skal efterprøve, at almindelige fællesskabsretlige principper og de processuelle regler om bevisbyrde og bevisoptagelse er blevet overholdt [30].

154. For det andet skal det bemærkes, at begrebet om en retfærdig rettergang i EMK's artikel 6's forstand, således som det er blevet fortolket af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, indebærer, at retten til kontradiktion og princippet om parternes ligestilling overholdes, samt at der gennemføres en kontradiktorisk sagsbehandling [31]. Det følger heraf, at det skal gøres muligt for parterne i en straffesag eller i et borgerligt søgsmål at få kendskab til samtlige dokumenter og udtalelser, der er blevet fremlagt eller afgivet for en ret for at påvirke dennes afgørelse, og de skal kunne afgive bemærkninger til dem [32]. I medfør af princippet om parternes ligestilling må en part ikke stilles ringere som følge af den måde, hvorpå sagen gennemføres for en retsinstans, og enhver skal kunne forsvare sit standpunkt for retsinstansen under sådanne betingelser, at han ikke stilles væsentligt ringere end modparten [33]. Endvidere bemærkes, at sagsbehandlingen betragtes i sin helhed, og at eventuelle rettergangsfejl vil kunne afhjælpes derved, at der senere gives passende muligheder for at udøve retten til kontradiktion [34].

155. I lyset af det anførte skal jeg først undersøge argumentet om, at appellanten ikke for Retten fik tilstrækkelig mulighed for at undersøge visse dokumenter, som var fremlagt af Kommissionen.

156. Med hensyn til de dokumenter, som Retten anordnede fremlagt ved kendelse af 10. december 1997, bemærkes, at de var til rådighed for appellanten fra den 14. januar 1998, altså mere end to måneder før den mundtlige forhandling. For så vidt som appellanten kritiserer den sene fremlæggelse af den endelige beskrivelse af metoden for bødeberegningen den 19. marts 1998, bemærkes, at den tid, som appellanten havde til at undersøge denne metode endnu før afslutningen af den mundtlige forhandling, således at den kunne udtale sig om den, ikke synes at være urimelig kort. Som

30 — Dommen i sagen Team mod Kommissionen, nævnt i fodnote 29, præmis 36.

31 — Jf. f.eks. Menneskerettighedsdomstolens dom af 30.10.1991, Borgers, serie A, nr. 214-B, § 25, af 20.2.1996, Lobo Machado mod Portugal, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-I, § 31, og af 6.6.2000, Morel mod Frankrig, *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VI, § 27.

32 — Jf. f.eks. Menneskerettighedsdomstolens dom af 20.2.1996, Vermeulen mod Belgien, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-I, § 33; jf. også kendelsen i Emesa Sugar-sagen (nævnt ovenfor i fodnote 29), præmis 6, samt Menneskerettighedsdomstolens deri nævnte praksis.

33 — Jf. f.eks. Menneskerettighedsdomstolens dom af 18.2.1997, Nideröst-Huber mod Schweiz, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, § 23, samt dommen i sagen Morel mod Frankrig (nævnt i fodnote 31), § 27.

34 — Jf. Menneskerettighedsdomstolens dom i Feldbrugge-sagen (nævnt i fodnote 28), § 44, og dens dom af 26.3.1996, Doorson mod Nederlandene, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-II, §§ 67 og 72.

det fremgår af den appellerede dom[35], og således som Kommissionen også har bemærket, afgav appellanten allerede i januar og i februar skriftlige bemærkninger vedrørende bl.a. spørgsmålet om bødeberegningen, hvorfor virksomheden allerede før den 19. marts 1998 måtte have været bekendt med Kommissionens opfattelse på dette punkt, i hvert fald i hovedtræk. Hvad til slut angår kritikken af, at kopien af det endelige referat af mødet i Kommissionen blev fremlagt den 20. marts 1998, bemærkes, at appellanten ikke af den grund i urimeligt omfang blev hindret i at varetage sit forsvar for Retten indtil afslutningen af den mundtlige forhandling, da udkastet til dette mødereferat allerede var blevet fremsendt til sagsøgerne den 16. februar 1998[36], og at tiden fra den 20. til den 27. marts i det mindste var tilstrækkelig med henblik på kontrollen af, at referatet var forskriftsmæssigt vedtaget og bekræftet — hvilket appellanten har anført som begrundelse for, at det var nødvendigt at fremlægge det endelige referat.

157. Under disse omstændigheder havde appellanten en rimelig mulighed for at undersøge de nævnte dokumenter og om nødvendigt fremsætte bemærkninger om dem.

158. Det skal i øvrigt bemærkes, at Retten i medfør af artikel 62 i dens procesreglement af egen drift, på grundlag af et forslag fra generaladvokaten eller efter begæring fra parterne, kan genåbne den mundtlige forhandling, såfremt den anser sagen for utilstrækkeligt oplyst, eller den finder, at et argument, som parterne ikke har taget stilling til, er afgørende i sagen[37]. Det fremgår hverken af akterne i sagen eller af appellantens indlæg, at virksomheden forsøgte at fremsætte en sådan begæring[38].

159. For så vidt angår adgangen til dokumenterne opfyldte sagsbehandlingen ved Retten af de anførte grunde følgelig kravene til en retfærdig rettergang i henhold til EMK's artikel 6. Appellantens klagepunkter herom er derfor ubegrundede.

160. Jeg skal herefter undersøge spørgsmålet om indkaldelsen og afhøringen af vidnerne for Retten.

161. Det fremgår af menneskerettighedsdomstolens praksis, at en part i en sag i

35 — Jf. præmis 57 og 58 i den appellerede dom.

36 — Jf. præmis 64 i den appellerede dom.

37 — Jf. i denne forstand, for så vidt angår sagsbehandlingen ved Domstolen, kendelsen i Emesa Sugar-sagen (nævnt i fodnote 29), præmis 18.

38 — Jf. hertil Menneskerettighedsdomstolens praksis, hvoraf det fremgår, at det påhviler parterne i sagen at gøre brug af deres processuelle rettigheder: jf. f.eks. Albert og Le Compte-dommen (nævnt i fodnote 28), § 41, Olsson-dommen af 24.3.1988, serie A, nr. 130, § 81, og Kostovski-dommen (nævnt i fodnote 28), § 42.

medfør af EMK's artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 3, litra d), skal have passende mulighed for at stille spørgsmål til et vidne og tage stilling til vidnets forklaringer, enten når forklaringen afgives eller under en senere fase i sagen [39]. Den af appellanten påståede ret til at stille spørgsmål til vidnerne allerede før den mundtlige forhandling findes således ikke.

162. Derudover bemærkes, at den omstændighed, at Kommissionen muligvis allerede havde kunnet stille spørgsmål til de vidner, som den tilsagde blandt sine ansatte, før appellanten, følger af forholdets natur, hvilket Kommissionen med rette har understreget, og krænker ikke princippet om »parternes ligestilling«, forudsat at appellanten under sagens behandling for Retten fik tilstrækkelig mulighed for at tage stilling til disse vidneudsagn [40].

163. Det bestemmes endvidere i artikel 68, stk. 2, i Rettens procesreglement, at vidner indkaldes af Retten ved en kendelse, der bl.a. skal indeholde en angivelse af de faktiske omstændigheder, vidnerne skal afhøres om. En sådan kendelse — som Retten for så vidt angår Kutscher, Ortun og Vanderseypen afsagde den 23. marts 1998 [41] — skal ifølge den bestemmelse forkyndes for parterne, således at disse allerede før den mundtlige forhandling i det væsentlige ved, hvilke spørgsmål vidnerne vil blive afhørt om.

164. Endvidere kan parternes repræsentanter med retsformandens tilladelse ifølge artikel 68, stk. 4, i Rettens procesreglement stille spørgsmål til vidnerne. Alle parter har mulighed herfor i samme omfang.

165. Appellanten har ikke gjort gældende, at virksomheden fremsatte en anmodning herom, eller at Retten gav den afslag på at stille spørgsmål til vidnerne eller tillod dette på ringere vilkår end dem, som Kommissionen fik. En tilsidesættelse af processuelle rettigheder vedrørende afhøringen af vidnerne kan imidlertid kun gøres gældende, såfremt parten har gjort forsøg på at udøve disse rettigheder, men har fået afslag herpå af Retten [42].

166. For så vidt som appellanten har anført, at virksomheden principielt fik

39 — Jf. f.eks. Kostovski-dommen (nævnt i fodnote 28), § 41.
40 — Jf. herom bemærkningerne ovenfor i punkt 154.
41 — Jf. præmis 67 i den appellerede dom.
42 — Jf. Menneskerettighedsdomstolens praksis, der er nævnt i fodnote 38.

adgang til at afgive bemærkninger til vidneforklaringerne, men dog ikke i rimeligt omfang, skal der i øvrigt henvises til bemærkningerne i punkt 158 ovenfor.

167. Klagepunktet om, at der under sagens behandling ved Retten blev begået en tilsidesættelse af retten til en retfærdig rettergang i henhold til EMK's artikel 6, er under disse omstændigheder også ubegrundet, for så vidt som det vedrører afhøringen af vidnerne. Hele dette led af det *første* appelanbringende, hvorefter appellanten under sagen for Retten blev nægtet en retfærdig rettergang i overensstemmelse med principperne i EMK's artikel 6, må følgelig forkastes som *ugrundet*.

2. Sagsbehandlingstiden

168. Da appellantens klagepunkter vedrørende sagsbehandlingstiden ved Retten i det væsentlige svarer til de anbringender, som appellanten Thyssen Stahl har fremført i sag C-194/99 P, henviser jeg vedrørende begrundelsen for, at dette appelanbringende for så vidt må forkastes som ugrundet, til punkt 238 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag fremsætter i den ovennævnte sag. Denne begrundelse gælder tilsvarende.

169. Vedrørende appellantens kritiske bemærkninger om, at to dommere fratrådte under sagens behandling for Retten, må det i øvrigt fastslås, at som menneskerettighedsdomstolen bemærkede i Deumeland-dommen »er en udskiftning af dommere et naturligt led i en domstols normale liv«, og der kan på dette punkt ikke rettes nogen kritik mod Retten [43].

170. Det første led af det *første* appelanbringende, hvormed appellanten gør gældende, at sagsbehandlingstiden var urimeligt lang, må følgelig også forkastes som *ugrundet*.

171. Det *første* appelanbringende, der hviler på EMK's artikel 6, stk. 1, og artikel 6, stk. 3, litra d), må følgelig forkastes i sin helhed som *ugrundet*.

43 — Menneskerettighedsdomstolens dom af 29.5.1986, serie A, nr. 100, §§ 81 ff. Vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt afdelingens sammensætning var i overensstemmelse med fællesskabsretten, henviser jeg til punkt 23 ff. i forslaget til afgørelse, som jeg i dag også fremsætter i sagen Salzgitter mod Kommissionen (sag C-182/99 P).

IV — Forslag til afgørelse

172. Af de ovenfor anførte grunde foreslår jeg Domstolen

— at forkaste appellen

— at pålægge appellanten at betale sagens omkostninger.